

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

DƯƠNG THỊ THANH VÂN

KIẾN THỨC BẢN ĐỊA CỦA DÂN TỘC DAO
TRONG HOẠT ĐỘNG SẢN XUẤT NÔNG, LÂM NGHIỆP
Ở TỈNH YÊN BÁI

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

THÁI NGUYÊN - 2015

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

DƯƠNG THỊ THANH VÂN

**KIẾN THỨC BẢN ĐỊA CỦA DÂN TỘC DAO
TRONG HOẠT ĐỘNG SẢN XUẤT NÔNG, LÂM NGHIỆP
Ở TỈNH YÊN BÁI**

Chuyên ngành: ĐỊA LÝ HỌC

Mã ngành: 60.31.05.01

LUẬN VĂN THẠC SĨ ĐỊA LÝ HỌC

Người hướng dẫn khoa học: TS. DƯƠNG QUỲNH PHƯƠNG

THÁI NGUYÊN - 2015

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của tôi, các số liệu trích dẫn có nguồn gốc rõ ràng. Kết quả trong luận văn chưa được công bố trong bất cứ công trình nghiên cứu nào khác.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2015

Tác giả luận văn

Dương Thị Thanh Vân

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin chân thành cảm ơn sự giúp đỡ tận tình của Ban chủ nhiệm khoa Địa lí, các Thầy, Cô giáo khoa Địa lí, trường Đại Học Sư Phạm Thái Nguyên đã tạo mọi điều kiện thuận lợi và giúp đỡ tôi trong suốt thời gian nghiên cứu và hoàn thành luận văn.

Tôi xin cảm ơn các cơ quan, Ban, ngành tỉnh Yên Bái và các cá nhân đã tạo điều kiện và tận tình giúp đỡ tôi trong thời gian tiến hành nghiên cứu, thu thập tài liệu và thực địa tại địa phương.

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc và chân thành cảm ơn TS. Dương Quỳnh Phương đã chỉ bảo, hướng dẫn và giúp đỡ tôi rất tận tình trong suốt thời gian thực hiện và hoàn thành luận văn.

Cuối cùng, tôi xin cảm ơn gia đình, những người thân và bạn bè luôn động viên, ủng hộ và giúp đỡ tôi trong quá trình học tập, nghiên cứu và thực hiện luận văn.

Thái Nguyên, tháng 4 năm 2015

Tác giả luận văn

Dương Thị Thanh Vân

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN.....	i
LỜI CẢM ƠN.....	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT	iv
DANH MỤC BẢNG SỐ LIỆU	v
DANH MỤC HÌNH VẼ.....	vi
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Lịch sử nghiên cứu đề tài	2
3. Mục tiêu, nhiệm vụ, giới hạn và phạm vi nghiên cứu.....	5
4. Quan điểm và phương pháp nghiên cứu.....	6
5. Những đóng góp của đề tài.....	9
6. Cấu trúc của đề tài	9
Chương 1. CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN VỀ KIẾN THỨC BẢN ĐỊA CỦA CỘNG ĐỒNG CÁC DÂN TỘC.....	10
1.1. Cơ sở lí luận	10
1.1.1. Tổng quan về dân tộc	10
1.1.2. Tổng quan về KTBD.....	13
1.2. Cơ sở thực tiễn.....	19
1.2.1. Khái quát về KTBD của các dân tộc ở Việt Nam.....	19
1.2.2. Đôi nét về dân tộc Dao ở Việt Nam.....	20
Tiểu kết chương 1	27
Chương 2. CỘNG ĐỒNG DÂN TỘC DAO VÀ KIẾN THỨC BẢN ĐỊA TRONG HOẠT ĐỘNG SẢN XUẤT NÔNG, LÂM NGHIỆP CỦA TỈNH YÊN BÁI	28
2.1. Vị trí địa lí, điều kiện tự nhiên	28
2.1.1. Vị trí địa lí	28
2.1.2. Điều kiện tự nhiên.....	29
2.1.3. Tài nguyên thiên nhiên.....	32

2.2. Dân cư và thành phần dân tộc	37
2.2.1. Dân cư	37
2.2.2. Thành phần dân tộc	39
2.3. Tổng quan về dân tộc Dao ở Yên Bái	41
2.3.1. Tên gọi và nguồn gốc của dân tộc Dao	41
2.3.2. Địa bàn cư trú.....	42
2.3.3. Phong tục tập quán của dân tộc Dao	44
2.4. Kiến thức bản địa trong hoạt động sản xuất nông nghiệp	46
2.4.1. Trong hoạt động trồng trọt.....	46
2.4.2. Trong hoạt động chăn nuôi	62
2.5. Kiến thức bản địa trong hoạt động lâm nghiệp	67
2.5.1. Khai thác gỗ và các lâm sản ngoài gỗ.....	67
2.5.2. Hoạt động bảo vệ tài nguyên rừng	74
Tiểu kết chương 2	76
Chương 3. NHỮNG BIẾN ĐỔI VỀ KTBD CỦA DÂN TỘC DAO Ở TỈNH YÊN BÁI VÀ MỘT SỐ GIẢI PHÁP NHẪM GIỮ GÌN, PHÁT HUY KTBD	77
3.1. Những yếu tố tác động đến sự biến đổi của KTBD trong hoạt động sản xuất nông, lâm nghiệp hiện nay của người Dao ở tỉnh Yên Bái	77
3.1.1. Các nhân tố bên ngoài.....	77
3.1.2. Nhân tố bên trong.....	84
3.2. Những biến đổi của KTBD trong hoạt động sản xuất nông, lâm nghiệp hiện nay của người Dao ở tỉnh Yên Bái	86
3.2.1. Những biến đổi trong hoạt động trồng trọt	86
3.2.2. Những biến đổi trong hoạt động chăn nuôi	95
3.2.3. Những biến đổi trong khai thác và bảo vệ rừng.....	97
3.3. Một số giải pháp nhằm giữ gìn và phát huy KTBD của dân tộc Dao	99
3.3.1. Giữ gìn và phát huy mặt tích cực của KTBD trong tập quán sản xuất và sinh hoạt của dân tộc Dao tỉnh Yên Bái.....	99
3.3.2. Hỗ trợ cộng đồng bảo tồn KTBD của các dân tộc	101

3.3.3. Kết hợp kiến thức bản địa và kiến thức mới	102
Tiểu kết chương 3	105
KẾT LUẬN	106
CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ ĐÃ CÔNG BỐ CÓ LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN VĂN	108
TÀI LIỆU THAM KHẢO	109

DANH MỤC CÁC TỪ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Chữ viết đầy đủ
BVMT	Bảo vệ môi trường
ĐKTN	Điều kiện tự nhiên
DTTS	Dân tộc thiểu số
KHKT	Khoa học kỹ thuật
KT - XH	Kinh tế - xã hội
KTBD	Kiến thức bản địa
PGS.PTS	Phó giáo sư. Phó tiến sĩ
PTBV	Phát triển bền vững
STT	Số thứ tự
TNTN	Tài nguyên thiên nhiên
TS	Tiến sĩ
TSKH	Tiến sĩ khoa học
UBND	Ủy ban nhân dân
XHCN	Xã hội chủ nghĩa

DANH MỤC BẢNG SỐ LIỆU

Bảng 2.1. Số đơn vị hành chính có đến 31/12/2013 phân theo huyện/quận/thị xã/thành phố thuộc tỉnh.....	28
Bảng 2.2. Diện tích, dân số và mật độ dân số năm 2013 phân theo huyện/quận/thị xã/thành phố thuộc tỉnh.....	37
Bảng 2.3. Thành phần các dân tộc tỉnh Yên Bái năm 2009	39
Bảng 2.4. Dân tộc Dao của tỉnh Yên Bái phân theo huyện/thị xã/thành phố thuộc tỉnh năm 2009.....	43
Bảng 2.5. Cơ cấu dân tộc Dao phân theo theo huyện/thị xã/ thành phố trong cộng đồng các dân tộc tỉnh Yên Bái năm 2009	43
Bảng 2.6. Các xã có đông dân tộc Dao cư trú	44
Bảng 2.7. Tên gọi và đặc điểm của một số giống lúa nương địa phương của đồng bào Dao Yên Bái	51
Bảng 3.1. Diện tích cây quế tại các huyện Văn Yên, huyện Trấn Yên và huyện Văn Chấn của tỉnh Yên Bái giai đoạn 2005 - 2012	92

DANH MỤC HÌNH VẼ

Hình 2.1. Bản đồ hành chính tỉnh Yên Bái.....	30
Hình 2.2. Bản đồ phân bố dân cư tỉnh Yên Bái	38
Hình 2.3. Bản đồ phân bố một số dân tộc tỉnh Yên Bái	40
Hình 2.4. Biểu đồ thể hiện cơ cấu dân tộc Dao trên địa bàn tỉnh Yên Bái năm 2009.....	44